

ІДЕЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ: ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження: Протягом багатьох років наука і релігія намагались зрозуміти сутність людини. З огляду на цю проблему та її наслідки, необхідно переосмислити як роботи окремих філософів та релігій, так і саме поняття «досконалої людини». Для цього є доцільним зосередитися на основних парадигмах розвитку ідеї вдосконалення, що лягли в основу європейської культури. **Мета дослідження:** осмислення та аналіз проблематики вдосконалення людини на основі вивчення робіт провідних європейських філософів та релігій. **Об'єкт дослідження:** концепція вдосконалення людини. **Предмет дослідження:** ідеї вдосконалення людини та розуміння її сутності у межах європейської культурно-історичної парадигми. **Завдання дослідження:** виявити основні напрямки становлення ідеї вдосконалення у європейській культурно-історичній традиції та показати значення культурно-історичних парадигм у розвитку цієї ідеї. У процесі вивчення різноманітних релігійних традицій Сходу та Заходу, можна побачити, що досконалість людини розуміється як з'ясування її місця в світі, відносно Бога і природи. В різних релігіях поняття «досконалість» розуміється і сповідується по-різному. В ведичних традиціях східної філософії, щоб наблизитись до Бога, людина мала пройти чотири сходи життя: період релігійного учнівства (брахмачар'я), життя домогосподаря (гархаст'я), самотництво (ванпрастха) і аскетизм (санн'яспі). У дитинстві вивчаються Самхіти. У юнацтві - одружується і стає сім'янином. Виховавши дітей, сім'янин, господар поступово відходить від мирських справ і, усамітнівшись у лісах, веде життя одинака. У роздумах про зміст буття людина вивчає Упанішади і готується до стадії аскетизму. Аскетичне життя передбачає самообмеження тілесних і розумових можливостей. Аскет повинен жити милостиня-ми, голову має постійно голити, одяг дозволялося носити лише жовтий [1]. Філософська доктрина буддизму стверджує, що життя людини повне страждань, і важливо покласти їм край. Не теоретизування про душу і світ, а пошук шляху звільнення людини від страждань є справжнім призначенням людини. Зміст буддистського вчення зводиться до пояснення «головного закону життя»: будь-яке життя є стражданням. Єдиний спосіб уникнути страждання – це виїти із сансари. Суть головного закону життя розкривають «чотири благородних істини»: життя повне страждань; страждання має причину; від страждань можна звільнитись, якщо відмовитися від бажань та пристрастей; дотримання «восьмеричного шляху» звільняє від страждань. Восьмеричний шлях складається із етичних заповідей Будди: правильний погляд, правильний настрій, правильна поведінка, правильне мовлення, правильний спосіб життя, правильне прагнення, правильна спрямованість думки, правильна зосередженість[1]. В даосизмі ідея полягає в тому, що природа, суспільство, кожна людина окремо підкоряється не Небу, а всезагальному закону – дао, який вносить порядок в хаос речей. Згідно з ученням, людині надзвичайно важливо зрозуміти сутність дао. Оскільки воно спершу існувало абсолютно, але не виразно, а нині його сутність розкрита мислителями для людей, вони мусять пізнати дао і жити відповідно до його вимог. Пізнання дао відбувається через наслідки його дій, а вони виявляються через де – добродесність, там, де вона є, там діє дао; хто добродесний, той виконує закон дао. Внаслідок пізнання дао відбувається повернення людини до світової гармонії, злиття її з природою. Всі порушення нормального існування речей в природі (посуха, повені, непогода) є порушеннями її гармонії. Несправедливість, порушення суспільного порядку – теж порушення гармонії, але в суспільстві. Потрібно дія дао, щоб усунути ці порушення. Втручання людини неприпустиме. Людина повинна дотримуватися принципу «недіяння». Тому даосизм схвалює пустельництво, пасивне життя, яке віддає людину у владу стихійного розвитку подій [2]. У вченні софістів людина є мірою всіх речей, що означає: все на світі має сенс настільки, наскільки воно має сенс у людському існуванні. Істина і моральність, стверджували софісти, не є абсолютними, вони -відносні, вони розрізняються для кожної культури, для кожної людини, для кожної ситуації. Вони вважали що людина повинна покладатися лише на свій глузд і орієнтуватися лише на власні потреби [3]. Вчення про людину у Платона засноване на загальному для античної філософії уявленні про тотожність людини (мікросвіту) і Космосу (макросвіту). Але людина істотно відрізняється від простих складових частин Всесвіту, бо має не тільки тіло, але й душу. Причому людська душа має три складових: розумний початок, вольовий і чуттєвий. Життя людини повинно перетворитись на турботу про душу, її очищення від пристрастей. Пристрастікоріняться в людській тілесності, тому тіло є безумовним злом, «гробницею душі». Із вчення про «ідеї» цілком логічно випливає уявлення про безсмертя людської душі, яке захищає Платон [3]. У європейській культурно-історичній традиції сама ідея про досконалість людини і шлях до неї була присутня ще у орфізмі [4], але першу філософську концепцію досконалості та вдосконалювання людини вибудовує Платон, основа якої така ж, як і в орфіків. Провідна ідея концепції полягає у тому, що людина покликана до досконалості і її можна реально досягти, ставши на шлях очищення, сутність якого - звільнення душі. Досягнення досконалості, таким чином, є нічим іншим, як реалізацією закладеної в людину програми - уподібнення Богу [5]. Наступним на,що потрібно звернути увагу це «Єдине: очищення від тілесного та низького» фундаментальне поняття європейської культури - «Єдине», як мірило досконалості. Ця концепція продовжує платонічну традицію у європейській культурі. Досконалість у автора концепції Плотіна, як і у Платона, також перебуває не у цьому світі матеріальних речей, а у надчуттєвому бутті. Плотін висуває вчення про ієрархічну будову світу, верховним началом якого є Єдине (Першоєдине), яке ще іноді він називає Отцем чи Благом, потім по низхідній ідуть Дух (нус, розум) та Душа. Трійця Плотіна не є рівнозначною як Трійця у християн - Єдине є найдосконалішим началом; від нього й походить решта начал. Душа людини, за Плотіном, також має слід божественності, але, долучившись до матерії, людина почасти затьмарила свою душу. Тому метою життя людини є очищення від усього тілесного та низького, що можна досягти шляхом містичного сходження. Але, як наголошує Плотін, не слід забувати, що, зрештою, метою життя людини має бути не лише прагнення до безгрішності, а й до Бога. Принциповою позицією Плотіна було наголошування на ідеї досконалості та гармонійності світу. Звернувшись до пошуку внутрішньої, істинної людини, очищення її від впливів плоті, Плотін закликав до єднання з Богом як засобу до набуття людиною досконалості; у такому контексті ця думка містила нові погляди для того часу. Ідея Плотіна про три начала - Єдине, Дух та Душу знайшла своє продовження у концепціях такого мисленника як Псевдо-Діонісій Ареопагіт. **Висновок:** домінуючою у європейської культури є парадигма, де досконалість людини виявляється через з'ясування місця людини у площині «людина-Бог», що знаходила своє вираження найбільшою мірою у християнізованому платонізмі. Якщо у Платона найдосконалішим є ідея Блага, то для Плотіна, який слідом за Платоном розташував царство досконалості у надчуттєве буття, найдосконалішим є Єдине. Ступінь досконалості, за Плотіном, зменшується у міру віддалення від Єдиного.

Список використаних джерел

1. Освіта.ua / Східна та західна філософська думка: порівняльний аналіз. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12737/>
2. Освіта.ua / Суть та провідні ідеї даосизму. Реферат URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/20239/>
3. StudFiles Файловий архів студентів / Тема 6. Філософія стародавнього сходу та антична філософія URL: <https://studfile.net/preview/5720917/>
4. Вікіпедія; Вільна енциклопедія /Орфізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Вікіпедія; Вільна енциклопедія /Платонізм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>